

במדבר פרק כא (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום: במדבר פרק כ"א — מלחמות, שירות ומסעות לקראת סף ארץ ישראל

מסגרת הקשרית: המערכה השלישית של ספר במדבר

פרק זה שייך לחלק השלישי העיקרי בכרונולוגיה של הספר:

1. **חלק ראשון:** השנה הראשונה — הקמת המשכן והמחנה
2. **חלק שני:** תחילת המסע במדבר, עם תלונותיו וסיפוריו
3. **חלק שלישי:** סוף המסע במדבר — מלחמות, תלונות ואתגרים בסף ארץ ישראל

מרים ואהרן כבר מתו; משה נאמר לו שגם הוא ימות במדבר בגלל מי מריבה. זו בביור נקודת המפנה לדור החדש, אף על פי שנתרו עדיין כמה סיפורים וכיבושים.

תצפית מרכזית על חלק זה: **רבים מהסיפורים הללו הם קטועים**. בניגוד לתיאורים המפורטים של יציאת מצרים או בניין המשכן — שבהם אפילו פרטים שנראים מיותרים נכללים — המלחמות והסיפורים האחרונים הללו מסופרים כשרוב הנרטיב חסר. הפרק אף מפנה במפורש לספרים או מקורות שככל הנראה הכילו גרסאות מלאות יותר של הסיפורים הללו, אך מקורות אלה אינם זמינים לנו. אנו עובדים עם שברים.

פסוקים א'–ג': המלחמה עם מלך כנען בערד

מלך כנען בערד, הממוקמת בנגב (דרום ישראל), שומע שישראל באו דרך האתרים (איזה דרך או מקום) ותוקף, לוכד שבויים. זה מהדהד את האירוע הדומה מאוד בסוף פרשת שלח, שבו הכנעני היושב בנגב נלחם והביס את המעפילים שניסו לעלות לאחר חטא המרגלים. זה עשוי להיות גרסה של אותו סיפור או אירוע נפרד אך מקביל.

בתגובה, ישראל נודרים **נדר**. מושג הנדר במשבר מבוסס היטב: כשנמצאים במצוקה, מבטיחים לה' משהו בתמורה להצלה. כאן הנדר הקולקטיבי הוא: "אם נתן תתן את העם הזה בידי, והחרמתי את עריהם" — נשים את עריהם תחת חרם (השמדה מקודשת), כלומר השלל הולך לה'/למשכן/לכהנים במקום להישמר אישית. זה מתחבר להלכות החרם המוקדמות יותר: כל חרם בישראל לך יהיה.

ה' מקשיב — **וישמע ה' בקול ישראל** — פסוק בולט כי בדרך כלל *אנחנו* שומעים בקול ה', אך כאן ה' שומע בקול העם. ישראל מנצחים ומטילים את החרם, והמקום נקרא **חרמה** (מחרם). באופן מסקרן, חרמה הוא אותו שם שניתן למקום שבו הכנענים הביסו את המעפילים. ייתכן שיש מספר מקומות הנקראים חרמה, כולם נקראים על שם אותו מושג. מלך ערד או מלך חרמה מופיע שוב מאוחר יותר בספר יהושע במהלך הכיבוש. מדרשים מנסים למלא את הרקע, אך הדיווח כפי שניתן הוא קטוע מאוד.

פסוקים ד'–ט': התלונה, הנחשים והנחש הנחושת

התלונה

בנסיעה חזרה מהר (שבו מת אהרן) ובהכרח לעקוף את אדום (שסירב להם מעבר), **ותקצר נפש העם בדרך** — רוח העם נעשית קצרה. הם מותשים, חסרי סבלנות, מתמודדים עם מסע שמתארך ללא הרף עם מכשולים חוזרים. הם מתלוננים נגד אלוקים ומשה עם הפזמון המוכר: "למה

העליטנו ממצרים למות במדבר?" הם מכירים שיש להם *קצת* אוכל (המון) אך אומרים **ונפשנו קצה בלחם הקלקל** — "נפשנו קצה בלחם הקלוקל הזה".

העונש

ה' שולח **נחשים שרפים** — נחשים ארסיים/שורפים. *שרף* כאן פירושו נחש שעקיצתו שורפת, כלומר נחש רעיל. רבים מתים. זה מתחבר לתיאור דברים של המדבר כמקום של *נחש שרף ועקרב* — הסכנות עצמן של המדבר מופנות נגדם בתגובה לתלונתם שהמדבר נורא.

הפתרון — מודל חדש

העם מתוודה (**חטאנו**) ומבקש משה להתפלל. משה מתפלל, אך תפילה לבדה אינה הפתרון. ה' מורה למשה לעשות *שרף* (דמות נחש) ולשים אותו על **נס** (עמוד/תורן). כל הנשוך שיביט בו יהיה (*וחי* — כלומר יתרפא/יהיה בריא).

משה עושה **נחש נחשת** — נחש נחושת. ה' לא ציין נחושת; משה בחר בה, יוצר את הלשון הנופל על לשון *נחש נחשת* (מה שחז"ל קוראים לשון נופל על לשון). הוא שם אותו על הנס, וכל הנשוך שהביט בו נרפא.

פתרון זה **מקביל מבחינה מבנית** לתוצאות מרד קרח, כאשר מגפה פרצה ומשה ציווה על אהרן להביא קטורת כסוג של תרופה טכנית/סגולית. בשני המקרים, הפתרון אינו רק תשובה או תפילה אלא כולל התערבות ספציפית, כמעט טכנית. המשנה המפורסמת בראש השנה מפרשת זאת במונחים מוסריים (כשישראל הסתכלו כלפי מעלה והכניעו את ליבם לשמים, הם נרפאו), אך הנרטיב עצמו מציג משהו מסתורי ולא מוסבר במלואו — שוב, חלק מהאופי הקטוע של דיווחים אלה. מדוע ה' נתן את הפתרון הספציפי הזה נותר בלתי מוסבר.

פסוקים י'–כ': דיווחי מסע ושירות

מסלול המסע

סדרה של תחנות מסע מדווחת — שברים של מה שמופיע בצורה מלאה בסוף פרשת מסעי. המטרה היא להעביר את בני ישראל מהר דרך תחנות שונות לעבר יעד הסופי: **ערבות מואב**, שבו מתרחשים האירועים המכריעים האחרונים של במדבר וכל ספר דברים.

התחנות: **אבת** → **עיי העבריים** (במדבר מול מואב, ממזרחה) → **נחל זרד** → **עבר ארנון** (במדבר היוצא מגבול האמורי). הארנון הוא נהר מפורסם בעבר הירדן ששימש כגבול בין מואב לאמורי (אחד משבעת עממי כנען).

ספר מלחמות ה' (פסוקים י"ד–ט"ו)

בארנון, מצוטט קטע שירה ממקור הנקרא **ספר מלחמות ה'** — ככל הנראה ספר או שיר אפי בעל פה על המלחמות והכיבושים בדרך לארץ ישראל. הקטע המצוטט — "את והב בסופה ואת הנחלים ארנון" — מכיל שמות מקומות: והב בסופה, נחלי ארנון, אשד (*אשד*) הנחלים הללו הזורמים לעבר **ער** (עיר מפורסמת של מואב), נוטים לעבר גבול מואב.

שירת הבאר — שיר הבאר (פסוקים ט"ז–י"ח)

באר נמצאת. זה בולט כי האירועים המוקדמים יותר של מים מהסלע (גם בשמות וגם בפרק הקודם) מעולם לא קראו לתוצאה *באר*. הקריאה המילולית ביותר: הם מצאו באר באזור ההוא. ה' אמר למשה לאסוף את העם והוא ייתן להם מים — אולי כלומר הסלע הפך לבאר, או שמשה חפר/גילה

סיחון; כי אש יצאה מחשבון, להבה מקרית סיחון, אכלה ער מואב, בעלי במות ארנון. השיר משתמש בכפילויות האופייניות לשירה המקראית. הוא ממשיך: "אוי לך מואב, אבדת עם כמוש" — "אוי לך מואב, אבדת עם כמוש" (כמוש הוא אלוהי מואב, אז *עם כמוש* = שם נוסף למואב). בני כמוש הפכו לפליטים, בנות לשבויות, כולם ניתנו לסיחון. שמות מקומות שונים — נירם, חשבון, דיבון, נושא, נופח, מדבא — מסמנים את הערים שסיחון לקח ממואב, שישראל אז כבשו מסיחון.

3. יעזר (פסוק ל"ב)

דיווח נפרד קצר: משה שלח **מרגלים ליעזר**, כבש אותה ואת בנותיה, והוריש את האמורי שגרו שם. יעזר הייתה חלק משטח האמורי, אולי שייכת לסיחון, אך מקבלת דיווח מלחמה משלה.

4. עוג מלך הבשן (פסוקים ל"ג-ל"ה)

ישראל פנו ועלו דרך **הבשן** — גבוה יותר וצפוני יותר, במה שהוא כיום ירדן, סוריה והגולן. **עוג מלך הבשן** יצא להילחם בהם. בניגוד לפרשת סיחון, אין תיעוד של ישראל המבקשים מעבר — עוג תקף ללא התגרות או שישראל תכננו לעבור בכל מקרה. הסיבה לפרוץ מלחמה זו נותרת לא ברורה.

משה ככל הנראה פחד, כי ה' מרגיע אותו במפורש: "אל תירא אתו, כי בידך נתתי אתו ואת כל עמו ואת ארצו — ועשית לו כאשר עשית לסיחון מלך החשבון." ההרגעה מתפקדת כתזכורת לתקדים: כבר הוכחת שאתה חזק מספיק לכבוש את סיחון, ואתה יכול לעשות את אותו הדבר לעוג. הם הכו אותו, השמידו אותו, את בניו ואת כל עמו עד שלא נשאר דבר, ולקחו את ארצו.

הגעה לערבות מואב (פרק כ"ב, פסוק א')

הפרק מסתיים למעשה עם סיפור עוג, אך הפסוק הבא מספק את המסקנה הגיאוגרפית המכרעת. מהבשן, בני ישראל נוסעים לערבות מואב, הממוקמות בעבר השני של הירדן מול יריחו — עבר הירדן, הגדה המזרחית. זהו מחנה האחרון, ושאר הנרטיב — כולל סיפור בלעם וכל ספר דברים — יתרחש ממיקום זה.

הערת סיום על פרקים כ'–כ"א

שני הפרקים האחרונים הללו מהווים דיווחים מרוכזים וקטועים המכסים את המחצית השנייה של מסע העם במדבר. סגנון הנרטיב לאורך כולו היה דחוס ובררני, מציע אפיונות קצרות במקום תיאורים מקיפים — מפנה למקורות חיצוניים כמו ספר מלחמות ה', מצטט קטעי שירים, ומשאיר הרבה בלתי מוסבר. קיטוע מכוון זה מביא את העם מהמדבר לסף הארץ המובטחת, כשהדור החדש מוכן להיכנס למה שהדור הקודם לא יכול היה.

באר טבעית, מזכיר את סיפורי הפירת הבארות בספר בראשית שבהם מציאת מים באזורים צחיחים הייתה אירוע משמעותי.

שיר מצוטט עם הנוסחה "אז ישיר ישראל את השירה הזאת" — מקביל לנוסחה של שירת הים ("אז ישיר משה ובני ישראל"). הביטוי "את השירה הזאת" מרמז על שיר שהיה ידוע וחזר מאוחר יותר, לא רק נשר פעם אחת.

השיר: "עלי באר ענו לה" — "עלי באר, ענו לה" — שרים אל או על הבאר. "באר חפרוה שרים" — השרים חפרוה; "נדיבי עם" — כינוי נוסף לשרים/אצילים. "במחקק" — יכול להיות מחוקק אך גם מי שחופר או עושה תעלה. "במשענתם" — במקלותיהם/משענותיהם. יש משחק מילים: ה*שבת* (מטה של *נשיא*/מנהיג) משמש גם כמקל החפירה שחופר אדמה למצוא מים.

מסעות נוספים (פסוקים י"ח ב'–כ')

כתוב בצורה פיוטית אך גם מתאר תחנות נוספות: **מדבר** → **מתנה** → **נחליאל** → **במות** → התחנה האחרונה: **העמק בשדה מואב, בראש הפסגה**, שממנו ניתן לראות את **פני הישימון** (הישיורים/השממה) — אולי שם עצם או פשוט משמעו "הישיורים".

שלוש מלחמות עם עמים שכנים

הפרק (יחד עם הקודם) מדווח על שלוש מלחמות או ניסיונות מלחמה שמשה הוביל עם עמים המקיפים את ישראל:

1. אדום (כוסה קודם לכן בפרק כ')

שלחו שליחים, סורבו במעבר, ונסוגו.

2. סיחון מלך האמורי (פסוקים כ"א–ל')

שליחים נשלחו לסיחון עם אותה בקשה כמו לאדום: מעבר מבלי לגעת בשדות, כרמים או מים, נסיעה רק בדרך המלך. סיחון סירב וגם יצא להילחם במקום הנקרא **יהצה**. בניגוד לאדום, **ישראל לא נסוגו**. הם הכו אותו לפי חרב וכבשו את ארצו **מארנון עד היבק** — שני נהרות המסמנים את גבולות שטחו של סיחון. מעבר ליבק שכנו **בני עמון**, שגבולם היה מבוצר היטב ולא ניתן היה לכבוש.

ישראל התיישבו **בחשבון** ובכל "בנותיה" (עיירות תלויות סביב — לא פרברים אלא ערי לוויין, עם חשבון כעיר הראש).

הערה היסטורית בטקסט: חשבון הייתה עירו של סיחון אך במקור שייכה ל**מלך מואב**. סיחון כבש אותה קודם לכן ממואב

התלונה, הנחשים ונחש הנחושת (פסוקים ד'-ט')

מודל חדש של תגובה

עכשיו יש לנו עוד סיפור של בעיה, של תלונה, ותגובה מאוד מעניינת. אז דיברנו על כמה מודלים של התלונות והתגובה שיש להשם או למשה לתלונות. מה שיש לנו כאן זה סוג חדש של מודל, או אולי הכי דומה למה שקרה אחרי פרשת קרח כשהייתה מגפה, ומשה היה לו, אפשר לקרוא לזה משהו כמו סגולה, איזו טכניקה לפתור את הבעיה, וגם כאן אנחנו הולכים לקבל פתרון. השם כועס ולכן גורם לבעיה ומשה לא רק עושה תשובה או לא רק מתחנן להשם להירגע, יש לו פתרון מסוים, פתרון טכני לבעיה וכמובן כולם יודעים את המשנה שדנה באיזה סוג של פתרון זה יכול להיות לפרש אותו מחדש במונחים המוסריים, אבל זה מה שקרה.

תלונת העם

אז מה קורה, הם חוזרים מהר ההר, אז זכרו שהם היו בהר ההר, שם אהרן מת, והם צריכים לחזור כדי לעקוף את אדום כי אדום לא נותן להם לעבור. **ותקצר נפש העם**, במילים אחרות, הם נעשים עייפים, הם נעשים אולי צמאים ורעבים, אבל הם נעשים עייפים מהדרך, אין להם יותר סבלנות לעבור, הדרך נעשית יותר ויותר ארוכה כאן, הם נתקלו במכשולים ובכישלונות רבים.

ולכן הם מדברים על אלוקים והשם ומשה, המנהיגים שלהם, אז הם מתלוננים נגדם ויש להם את התלונה הרגילה שיש להם תמיד, למה הוציאו אותנו ממצרים, אנחנו הולכים למות במדבר, אין לחם, אין אוכל, כן יש לנו קצת כאן, הם מודים שיש להם קצת אוכל, כנראה המן, אבל דומה למה שהם התלוננו על המן בפרשת בהעלותך, **ונפשנו קצה בלחם הקלוקל**, בלחם הלא טוב הזה, בלחם המקולקל או הלא טוב.

העונש: נחשים שרפים

והשם בתגובה שולח **נחשים שרפים**, אז נחשים חזקים, שרפים הרבה פעמים, כאן פירושו נחש, זה נחש ששורף, משהו כמו נחש ארסי, משהו כמו נחשים ארסיים, והם נושכים את העם ורבים מתים מהנחשים האלה. כמובן, אנחנו הולכים לראות בספר דברים, זו אחת התכונות המאוד ברורות של המדבר, שיש בו נחשים שרפים, **נחש שרף**, זה סוג החיה שאתה מוצא במדבר, אבל ברור שזה היה בתגובה לתלונות שלהם שהמדבר הוא מקום רע, אז הם קיבלו מהסכנות של המדבר.

ידיוי ותפילה

עכשיו העם בא למשה והם מודים בחטאם, הם אומרים **חטאנו**, הם אומרים ידיוי, דיברנו על השם, אז זה לא בעיני משה או בעיני השם, הוא לא שמע, העם בא למשה ואומר, וכאילו מתנצל אליו, הם אומרים דיברנו נגדך, נגד השם, בבקשה התפלל להשם והוא יסיר את הנחשים ומשה מתפלל, אבל התפילה הזו לא מספיקה.

הפתרון: נחש הנחושת

השם אומר למשה, קח נחש אחד, במילים אחרות נחש אחד, סוג אחד של נחש, שים אותו על מקל, סוג של מקל דגל, תורן, כל מי שנשך יראה אותו ויחזור להיות בריא, **וחי** פירושו יהיה בריא, חי יכול להיות חי, אבל חי יכול להיות גם להיות בריא. אז זה מה שהוא עושה, **נחש נחושת**, השם לא אמר לו לעשות את זה מנחושת, השם אמר לו לעשות נחש, ברור שפירושו כמו תמונה שלו, אבל עשה את זה מנחושת, זה אליטרציה יפה, נחש נחושת, והוא שם את זה על מקל, נס, תורן, משהו שאתה תולה משהו, כאן לא דגל, כמו פסל או איזו תמונה, ואם איזה נחש נושך מישהו הם מסתכלים על זה והם נרפאים.

וזה כמו שאמרתי משהו מסתורי, מה זה אומר, מה זה קורה, למה השם נתן לו את הפתרון הזה, משהו מסתורי, וגם כפי שאנחנו יכולים להוסיף כל מיני רקע כדי להבין את זה, אבל זה חלק מהאופי המקוטע של הדיווחים האלה, יש משהו לא ברור כאן, משהו לא ממש מוסבר מה קורה.

דיווח מסע: התקדמות לעבר היעד

אפילו פרטים רבים שאנחנו אומרים שהם, אנחנו חושבים שהם מיותרים, הם נוספים, יש כמות עצומה של פרטים.

אבל כשמדובר בזה, במיוחד, בחלק הזה של הסיפור, המלחמות האחרונות שמשה נלחם, הסיפורים האחרונים שקרו, יש משהו מאוד מאוד מקוטע באופן שבו הם מסופרים ובאופן שבו הם מסופרים לנו. אנחנו חסרים כביכול את רוב הנרטיב. יש אפילו התייחסויות מפורשות בפרק זה ואולי בכמה פרקים אחרים לכמה ספרים או כמה מקורות שכנראה יש בהם יותר מהנרטיבים האלה ויותר מלאים, אבל אין לנו את הספרים האלה או שאין לנו את הכתבים האלה או את השירים האלה או את המקורות האלה. אז אנחנו כאילו חסרים את ההקשר העיקרי, את החלק העיקרי של הנרטיב של הסיפור. יש לנו רק חלקים קטנים, אבל זה מה שאנחנו הולכים לקרוא.

המלחמה עם מלך ערד (פסוקים א'-ג')

ההתקפה הראשונית

אז הדבר הראשון הוא שאנחנו שומעים עוד מלחמה עם הכנענים, מלך ערד. ערד נמצאת איפשהו בדרום ישראל. כמובן, הנגב נמצא איפשהו שם. לא ברור מתי זה קרה. זה משהו שראינו משהו דומה מאוד כבר בסוף פרשת שלח, כשהמרגלים הלכו ו**הכנעני יושב בנגב**, וערד נמצאת בנגב, והם נלחמו עם עם ישראל שעלה לארץ אחרי המרגלים, אחרי שהם החליטו שהם ילכו. וזה אולי איזה חזרה או איזו גרסה של אותו סיפור או סתם דבר אחר שקרה שוב.

בכל מקרה, הוא שומע שהכנעני שגר בנגב, מלך ערד, זה בדיוק הכנעני שדיברנו עליו, שומע שישראל בא לשם לעתרים, אז איזה דרך שם שנקראת עתרים. זו איזו דרך או איזה מקום שהם הלכו אליו והוא בא להילחם איתם והוא לוקח כמה שבויים. אז כנראה הוא הצליח, לפחות בקרב הראשוני שלו, הוא לקח כמה שבויים מישראל. אז יש בעיה.

נדר ישראל

ולכן, בתגובה למשבר הזה, מה שהם עושים זה משהו שאנחנו רואים הרבה מאוד פעמים, לא כל כך בחומש, אבל הרבה פעמים בתהילים ובתנ"ך, שאחד הדברים שמישהו עושה במשבר הוא שהוא עושה נדר, הוא מבטיח הבטחה. כמובן, קראנו בסיפורי האבות הרבה פעמים את המושג של נדר, כפי שכבר אמרתי לכם אז, המושג העיקרי של נדר הוא כשמישהו נמצא במשבר, מישהו נמצא במצב שקשה, הוא מבטיח להשם שאם יהיה טוב יותר, אם נצא מזה, הוא יביא קרבן, הוא יעשה משהו להשם.

אז ישראל, באופן כללי, הקולקטיב עושה נדר והם אומרים, אם תתן את העם הזה בידי, זה סוג של קרבן שנראה בספר יהושע, משהו דומה למושג של חרם. במילים אחרות, אני לא אקח את זה לעצמי, אני אתן את זה לך, אני אתן את זה כמו שלמדנו קודם, **כל חרם בישראל לך יהיה**, זה הולך לכהנים, זה הולך למקדש, וכן הלאה. זה אומר שזה הולך להיות הגשמת הנדר שלהם.

הניצחון והשם חרמה

והשם מקשיב, **וישמע ה'**, כי ישראל זו בקשה מאוד יפה. יש לנו הרבה פעמים שאנחנו מקשיבים לקול השם, אבל השם מקשיב לקול העם והוא נותן **ויתן את הכנעני**, במילים אחרות, זה משתמע, הם מנצחים בקרב והם עושים חרם לכנעני, לעריהם, ולכן המקום הזה נקרא חרמה.

הדבר המעניין הוא, כמובן, שחרמה היה בדיוק השם של המקום שבו הכנעני נלחם בקרב וניצח נגד המעפילים, השם של המקום מוזכר גם במקומות אחרים, אז יש איזו סיבוך עם המילה חרמה הזו, אולי יש יותר ממקום אחד שנקרא חרמה, שנקרא על שם אותו רעיון של חרמה להיות המקום שבו נעשה חרם. זה נותן לשם הזה סיבה, שזה נקרא חרמה, כי המקום הזה נקרא חרם, כי זה היה נדר שהעם עשה.

אז זה דיווח אחד מאוד מקוטע, לא ברור על מה המלחמה הזו, כלומר ברור שמאוחר יותר הם הולכים להיכנס לארץ הכנעני ובספר יהושע ולכבוש גם את הכנעני הזה, זה מוזכר במפורש אם אני זוכר, מלך ערד או מלך חרמה. אז יש משהו מעניין בסיפור הזה, יש מדרשים שניסו להתמודד עם מה קורה כאן ולמלא קצת מהרקע ולספר לנו מה קורה, אבל זה הדיווח שיש לנו כאן.

הסיפורים של חפירת הבארות בספר בראשית — זה עניין גדול כשאתה מוצא באר במדבר או במקומות שקרובים למדבר שבהם קשה למצוא. אז זה חלק מהסיפור.

והוא מצטט שיר נוסף, ויש בזה את כל "אז ישיר ישראל את השירה הזאת". אז "את השירה הזאת" — זה כשהם שרו את השיר הזה בפעם הראשונה, אבל כמובן שאנחנו עדיין שרים אותו. זה שיר שחוזר על עצמו או נשר מאוחר יותר, ובאותו אופן יש — היה שיר על הבאר.

השיר אומר: "עלי באר ענו לה". אז הם כאילו שרים לבאר הזאת, או על הבאר הזאת, או על ההישג הגדול הזה שמצאו באר. והם אמרו: "באר חפרוה שרים". "נדיבי עם", שזו מילה נוספת לשרים, חפרו אותה. המחוקקים, או האנשים שחופרים — "במחקק" יכול להתכוון למישהו שחופר או עושה תעלה או סוג של חפירה באדמה או במשהו — "במשענתם".

אז יש כאן משחק מילים עם מקלות. כמובן דיברנו על זה שיש לך שבט, ואני רואה מישהו שיש לו מקל. אבל המקל הזה יכול להיאמר גם כמו המקל שהוא כמו כלי שחופר באדמה ועושה באר ומוצא מים. אז זה הדבר החשוב: איך הם מוצאים מים.

השליבים האחרונים של המסע

ועכשיו אנחנו חוזרים — גם זה נראה כתוב בצורה פיוטית, אבל זה גם תיאור של עוד מסעות, עוד תחנות. הם הולכים ממדבר למתנה לנחליאל לבמות לתחנה האחרונה, שהיא העמק בשדות מואב, עם ראש ההר הזה — ראש הפסגה — שממנו אפשר לראות את כל העמק ואת כל — המישורים שם. "פני הישימון" — זה אולי גם שם עצם, או גם פשוט אומר המישורים. וזה, כמו שאמרתי, זה המקום האחרון שהם הולכים אליו. השיר הזה מתאר את זה, כמו, כמה פרקים אחרונים, כמה תחנות אחרונות שבהן הם מגיעים לשם.

המלחמות עם העמים השכנים

אבל עדיין יש לנו כמה — אחד, שניים — עוד אחד, שני דיווחים קצרים חשובים על מלחמות בפרק הזה, ואנחנו צריכים לדבר עליהם במהירות. אז בדומה — אז אנחנו קוראים כאן על שלוש — זה בפרק הקודם — שלוש מלחמות חשובות שמשם הוביל, מלחמות או ניסיונות מלחמה שמשם הוביל עם שלושה עמים שונים סביב ישראל.

מלחמה ראשונה: אדום (חזרה)

הראשונה הייתה אדום, שהם שלחו להם מסר ולא נתנו להם לעבור, אז הם עברו דרך אחרת.

מלחמה שנייה: סיחון מלך האמורי

ואז הייתה עוד אחת. אותו דבר: הם שלחו שליחים, והם שלחו — הם שלחו שליחים לסיחון, מלך האמורי. אז שמענו על מואב ואמורי, נכון? אמורי הוא זה שבצד השני של הארנון. והם מבקשים ממנו את אותו דבר: אנחנו הולכים לעבור, לא נשתה את המים שלך, לא ניכנס לשדות שלך, לכרמים שלך, נלך בדרך המלך.

וסיחון לא נתן להם לעבור. בניגוד לאדום, שלא נתן להם לעבור ובא — כמובן — לקראתם, בא אליהם עם הצבא שלו, והעם — בני ישראל — עברו, כאילו הפסידו או נסוגו. אצל סיחון, הם לא נסגו. אז סיחון, הוא בא אליהם, למקום שנקרא יהן. הוא נלחם איתם שם, והם נלחמים בו בחזרה. הם הורגים אותו בחרב, והם לוקחים את ארצו. הם כובשים את ארצו מהארנון עד היבק — אלה שני נהרות או שני הגבולות של ארץ סיחון. אמורי, הכל עם — בני עמון נמצאים בצד השני, כנראה, או אולי איפה שהיבק נמצא, שם הגבול, הגבול, הגבול של עמון. וזה מוגן חזק; הם לא יכלו לכבוש את זה. אבל הם לקחו את כל הארץ של סיחון, שהיא מארנון עד יבק.

אז הם לקחו את כל הערים האלה וישבו בכל הערים האלה. ידועה בשם חשבון וכל בנות חשבון — כמו הערים סביבה. לא ערים וכמו פרברים —

עכשיו יש לנו דיווח קצר, כפי שנתתי את הכותרת הזו, זה דיווח של קודם כל דיווח מסע, אז כמה שברים של משהו שיש לנו את הגרסה המלאה שלו בסוף פרשת מסעי, בסוף הספר הזה, עם כל התחנות שלהם, כל המסע שלהם במדבר, ונראה שהנקודה של זה היא להביא אותם מאיפה שהם היו, מהר החרם הלכו לעתרים, כל המקומות האלה, כל הדרך עד הסוף, מטרת הסיום של הפרק הזה כביכול, או החלק הזה באמת של הספר.

המסותרין של נחש הנחושת (המשך)

נחש הנחושת — נחש נחשת — מונח על נס (תורן או מקל, משהו שתולים עליו משהו) — לא דגל אלא פסל או תמונה. אם איזה נחש נושך מישהו, הם מסתכלים עליו והם נרפאים. זה, כפי שאמרתי, משהו מסתורי. מה זה אומר? מה זה קורה? למה השם נתן לו את הפתרון הזה? משהו מסתורי. וגם, כפי שאמרתי, אנחנו יכולים להוסיף כל מיני רקע כדי להבין את זה, אבל זה חלק מהאופי המקוטע של הדיווחים האלה. יש משהו לא ברור כאן, משהו לא ממש מוסבר מה קורה.

המסעות והשירות

עכשיו יש לנו דיווח קצר, כפי שנתתי את הכותרת: *המסעות והשירות*. זה דיווח של, קודם כל, דיווח מסע — אז כמה שברים של משהו שיש לנו את הגרסה המלאה שלו בסוף פרשת מסעי ובסוף הספר הזה, עם כל התחנות שלהם, כל המסע שלהם במדבר. ונראה שהנקודה של זה היא להביא אותם מאיפה שהם היו — מהר החרם הלכו לאובות, כל המקומות האלה — כל הדרך עד הסוף. מטרת הסיום של הפרק הזה, כביכול, של החלק הזה, באמת של הספר, היא שהם יגיעו למקום שנקרא **ערבות מואב**. זו התחנה האחרונה. שם קורה כל החלק האחרון החשוב של הסיפור. גם ספר דברים — הכל קורה בערבות מואב.

המסע לערבות מואב

אז הם הולכים קודם למקום שנקרא **אובות**. מאובות הם הלכו למקום שנקרא **עיי העברים**, שנמצא במדבר על פני מואב ממזרח למואב. ואז הם הולכים למקום שנקרא **נחל זרד**. אחר כך באים למקום שנקרא **עבר ארנון**, שנמצא במדבר היוצא מגבול האמורי. כי ארנון הוא נהר, נהר מפורסם במה שנקרא עבר הירדן — הצד השני של הירדן — שבו נמצאת מואב. והנהר הזה היה הגבול של מואב, בין המואב והאמורי. אמורי הוא אחד משבעת עממי כנען. אז הם הלכו לשם, וכנראה יש משהו שקורה עם הגבולות האלה, נכון? עם חלק מהעמים יש להם יחסים טובים, עם חלק מהם אין להם.

ספר מלחמות ה'

וכאן יש שיר, או שבר של שיר, שמצוטט. זה יהיה **בספר מלחמות ה'**. אז עכשיו אנחנו מגיעים למקום הזה שנקרא ארנון. יש שבר של שיר שנאמר, ואז השיר מקבל מיקום. זה אומר, "הספר ממלחמות ה'". אז כנראה היה ספר או שיר, אולי שיר בעל פה, שנקרא *ספר מלחמות ה'*, ו*ספר מלחמות ה'*

יש בו שירה אפית על המלחמות, הכיבושים, והאתגרים שהיו לעם בדרך. וזה אומר ככה — אני חושב שהתרגום הכי מילולי — זה: אלה שמות של מקומות, נהרות ארנון. אז אלה כנראה מקומות, או אולי שמות לאותו מקום, כמו דלתא של הנהרות שהולכים לארנון. כל ה*אשד* [דלתא] — הם נוטים לכיוון ער. אז ער היא באופן מפורסם אחת מערי מואב. מסיימים על ה*גבול*, אפילו הולכים עד גבול מואב.

שירת הבאר

ושם, היה גם **הבאר**. אז הנה הפעם הראשונה שיש לנו את הדיווח הזה על באר. כמובן, אחת הבעיות הגדולות של המדבר היא שאין מים, והיו לנו את הסיפורים פעמיים, נכון? כאן בפרק האחרון ובפרשת משה, להכות בסלע ולעשות אותו — סוג של לעשות אותו לבאר — אבל זה לא נקרא *באר*. הנה הפעם הראשונה שיש *באר*. וכמובן, המשמעות הכי מילולית תהיה משהו כמו: שם באזור הזה הם מצאו איזה סוג של באר.

"אשר אמר ה' למשה": "אסוף את העם, עכשיו אתן להם מים." זה אולי אומר המים, הבאר כמובן של נעשה באר, אבל זה באמת היה מה — הסלע שמשם עשה לבאר? או סתם באר שמשם איכשהו חפר או גילה שם? זכרו,

מלחמה שלישית: יעזר

אז זו עוד מלחמה אחת שדיברנו עליה. עכשיו יש אפילו עוד אחת, דיווח קצר מאוד על מלחמה קצרה מאוד: מקום שנקרא יעזר. לא כתוב מי גר שם — חלק מהאמורי, אבל אולי זה גם שייך לסיחון, אבל יש דיווח נפרד על המלחמה. אז משה שלח מרגלים ליעזר וכבש אותה, והם אומרים את כל בנות יעזר, וכבשו אותה מהאמורי שגרו שם.

מלחמה רביעית: עוג מלך הבשן

עוד דיווח אחד, שזה המלך הבא. הם הסתובבו, הם עברו דרך הבשן. הבשן הוא קצת יותר גבוה, יותר צפונה, כביכול, וגם במה שהוא עכשיו ירדן, סוריה, גולן, מקומות כאלה. ועוג, מלך הבשן, בא ונלחם איתם. לא כתוב שהם ביקשו לעבור דרכו. כנראה הוא פשוט ללא התגרות — או שהם תכננו לעבור דרכו בכל מקרה. לא ברור למה.

המלחמה עם עוג, מלך הבשן

המלחמה הזאת עם עוג התחילה, וכאן כנראה משה פחד, כי יש לנו דיווח על השם שאומר למשה, אל תירא כי נתתי אותו ואת עמו ואת ארצו בידיך, ועשה לו כאשר עשית לסיחון, מלך חשבון.

אז במילים אחרות, השם מזכיר למשה: תראה, אתה חזק, אתה מסוגל לכבוש את סיחון, תוכל לכבוש את עוג באותו אופן. וזה מה שהם עושים — הם מכים אותו, הם השמידו אותו, את ילדיו, את עמו, עד שלא נשאר ממנו כלום, והם לקחו את ארצו.

הגעה לערבות מואב — החנייה האחרונה

וזה באמת — הפרק מסתיים כאן. אבל אני חושב שאנחנו צריכים לעשות, כמו שאמרתי כאן, עוד פסוק אחד. משם הם הולכים לערבות מואב, שנמצא בעבר השני של הירדן מול יריחו. במילים אחרות, מנקודת המבט של ארץ ישראל, זה בצד השני — מה שאנחנו קוראים עבר הירדן, או הגדה המזרחית, הגדה המזרחית של נהר הירדן. זו התחנה האחרונה שלהם, ושם שאר הסיפור הולך להתרחש שם.

הערות מסכמות על פרקים כ-כא

אז כל שני הפרקים האחרונים האלה היו באמת דיווחים מרוכזים ומקוטעים של המחצית השנייה, כביכול, של מסע העם במדבר, וזה סוף פרק כא.

לא פרברים באותם ימים, לא היו פרברים — אבל הם כמו ערים אחרות. חשבון הייתה כמו העיר הראשית, והערים האחרות נקראו בנותיה. כולן נלקחו על ידי העם.

רקע היסטורי: כיבוש סיחון את מואב

וזה נותן קצת הערה היסטורית: חשבון הייתה העיר הזאת של סיחון, למרות שזו הייתה ארצו במקור. במקור זה היה שייך למלך מואב, כי כל האזור הזה נקרא ערבות מואב, אזור מואב, מישורי מואב. אבל סיחון נלחם מלחמה עם המלך הראשון של מואב ולקח את ארצו, עד הארנון.

שיר המושלים על ניצחון סיחון

והוא מצטט שיר נוסף: **"על כן יאמרו המושלים"**, או שאנשים אומרים מושלים. היה להם שיר, וגם השיר הזה הוא מאוד גיאוגרפי, מלא בשמות של סדרה של מקומות. וכנראה השיר הזה היה על כיבוש סיחון את מואב. אז התורה מצטטת איזה שיר של סיחון, איזה שיר שסיחון שר עליו. או המושלים — נראה שבסבוע הבא, בפרק הבא — זה על בלעם, שהיה אחד המושלים, אחד המשוררים או הנביאים העתיקים שהיו אומרים שירים על העמים סביבם, סביב ישראל.

אז באופן דומה, אחד מהשירים האלה היה על הכיבושים הגדולים של סיחון את מואב. וכמו שכתוב: **"בואו חשבון"**. חשבון תיבנה. אש יצאה מחשבון, אש — ויש את הכפילויות האלה של כמו וכמו, כמו שמקובל בשירה המקראית — להבה מעיר סיחון. אכלה את הארץ, את עיר מואב שנקראת ער, **"בעלי במות ארנון"**, שזה שוב הנהר שנמצא במואב. ואכלה גם את הגדולות, את הבמות של ארנון.

והשיר הזה ממשיך ואומר: **"אוי לך מואב"**. הפסדת. **"אבדת עם כמוש"**. כמוש היה שם האל של מואב, האל שלהם. העם שלהם, או עם כמוש, זו דרך נוספת לומר מואב, אבד. הילדים שלו הם פליטים, הבנות שלו הן שביות. כולם ניתנו למלך סיחון, מלך האמורי.

וגם הם אבדו. **"ונירם"** — או שזה מקום שנקרא ונירם, או שזו מילה למלכותם — אבדה מחשבון עד דיבון, או מנשמל לנופח, שנמצא ליד מידבא. אבל אלה כל המקומות והערים שסיחון לקח ממואב, וישראל עכשיו — ישראל כבשו מסיחון ולכן ישבו בכל המקומות האלה.